

Az ígéret megerősítése

„Ábrám arcra borult, és Isten beszélt vele, mondván: Íme, szövetségem veled van, és sok nép atyja leszel. Nevezzék többé a te nevedet Ábrámnak, hanem a te neved Ábrahám legyen; mert sok nép atyjává tettelek téged.”
Mózes első könyve 17:3-5

A Mózes első könyvének feljegyzései nagy jelentőséggel bírnak a Biblia őszinte tanulmányozói számára. Oldalain fekszik az alapja Isten tervének az ember üdvösségére és a föld minden nemzetségének végső áldására. Ezért jól tesszük, ha alaposan megvizsgáljuk a feljegyzéseket, és azok összhangját a Biblia teljes szentírási feljegyzéseivel. Jelenlegi vizsgálódásunkban a Mózes első könyvének tizenhatodik, tizenhetedik és tizennyolcadik fejezeteire fogunk összpontosítani.

Ezekben a három fejezetben, miközben tanulmányozzuk Istennek Ábrámmal – akit később Ábrahámnak neveztek – való viszonyát, fontos szem előtt tartanunk az „utódra” vonatkozó isteni ígéretet. Ábrámnak lesz utódja, aki fontos helyet fog betölteni Isten tervében. Amikor ezt az ígéretet először tették a pátriárkának, felesége, Sári – akit később Sárának neveztek – gyermektelen volt. Mindazonáltal mindketten hittek Isten ígéretében, és türelmesen várták a gyermek születését. A gyermek azonban nem jött. Mózes első könyve 16:1

Hosszú várákozás volt. Először is ott volt az az idő, amely az ígéret megfogalmazásától Ábrám apja,

Téra haláláig telt el, közvetlenül azelőtt, hogy beléptek Kánaán földjére. Most újabb tíz év telt el, és még mindig nem született gyermek. Sára nemcsak meddő volt, hanem már előrehaladott korban is járt, és kezdett megingani a hite abban, hogy ő lesz az ígéretes utód anyja. Nyilvánvalóan még mindig hitt Isten tervében az utóddal kapcsolatban, de elgondolkodott azon, vajon az Ő akarata-e, hogy ő legyen az anya.

Ezen gondolkodva, és ha lehetséges, az Úrral együttműködve, azt javasolta Ábrámnak, hogy Hágár, a szolgálója, legyen az anyja a gyermekének. A mai keresztény normák szerint ez etikátlan eljárásnak minősülhetne, de úgy tűnik, akkoriban nem tartották helytelennek. Mindenesetre sem Sára, sem Ábrám nem kapott ezért feddést az Úrtól, bár Ő nem ismerte el e kapcsolatból született gyermeket az ígért utódnak. 2–3. vers

Természetes szempontból azonban Sára javaslata nem bizonyult kielégítő megoldásnak a kérdésben. Sára számára teljesen váratlanul, amint Hágár megtudta, hogy gyermeket fog szülni, megvetni kezdte úrnőjét. Azokban a napokban a gyermekvállalási képességet nagyon nagyra értékelték, és nyilvánvalóan Hágár úgy érezte, hogy jóval felsőbbrendű Sárahoz képest, és ennek megfelelően is viselkedett. 4. vers

Sára beszámolt a helyzetről Ábrámnak, és így kiáltott fel: „Az én vétkem legyen rajtad!”, ezzel megpróbálva Ábrámot hibáztatni a történetekért. (5. vers). Nagyon is lehetséges, hogy Sára eleinte azt várta, hogy ha Hágárnak gyermeke születik, ő valamilyen módon a gyermek nevelőanyja lesz, Hágár pedig félreáll, és nem követeli az anyai

jogokat. Most azonban Sára Hágár viselkedéséből rájött, hogy nincs remény egy ilyen megállapodásra, így belátta, hogy nem volt bölcs dolog ezt a módszert javasolni Ábrám utódjának megszerzésére.

Ábrám is rájött, hogy a dolgok nem úgy alakulnak, ahogy remélték, ezért hűségből Sáraíránt megengedte neki, hogy Hágárral úgy bánjon, ahogy jónak látja. A 6. vers szerint Sára keményen bánt Hágárral, valószínűleg azzal, hogy megnövelte a kötelességeit és feladatait. Egyes történészek azt állítják, hogy az akkor hatályos törvények szerint illegális lett volna eladni Hágárt, és így eltávolítani az útból. Talán ez volt az oka annak, hogy megnövelték a terheit, abban a reményben, hogy elhagyja a háztartást és elmenekül, ami pontosan az is történt.

Isten beavatkozik

Ezen a ponton az Úr beavatkozott az ügybe. Angyala, vagyis hírvivője megtalálta Hágárt „a kútnál, a Súr felé vezető úton”. Súr volt a neve annak a nagy erődítménynek, amely elválasztotta Egyiptomtól Kánaántól. Nyilvánvalóan Hágár arra törekedett, hogy visszatérjen saját népéhez Egyiptomba; de az Úr közbeavatkozott, és angyalán keresztül utasította, hogy térjen vissza, és engedelmeskedjen úrnőjének. Mózes első könyve 16:7-9

Ekkor az angyal egy figyelemre méltó prófeciát mondott. „Az Úr angyala így szólt hozzá: Nagyon megsokasítom a te magodat, úgyhogy számtalan lesz. ... Íme, te terhes vagy, és fiút fogsz szülni, akinek a nevét Izmaelnek fogod hívni, mert az Úr meghallgatta nyomorúságodat.” (10–11. vers). A történészek meglehetősen egyetértenek abban,

hogy a Közel-Kelet arab országainak lakosságának nagy része Izmael leszármazottja.

Hágárra nagy hatással volt az Úr angyalának látogatása. A kút, ahol az angyal rátalált, Beer-Lahai-Roi néven volt ismert, ami héberül azt jelenti: „Az Életadó kútja, aki lát engem.” Hágár úgy tűnt, rájött, hogy az Úr vigyázott rá, és hogy bár elmenekült Ábrámtól és Sárától, Ábrám Istenétől nem tudott elmenekülni. Visszatért úrnőjéhez, és idővel megszületett Izmael. 13–16. vers

Ez az élmény Sárának is tanulsággal szolgált, sőt mindazoknak, akik az Úr szolgálatára törekednek. A tanulság az, hogy semmit sem érünk el azzal, ha megpróbálunk elmenekülni a megpróbáltatások elől, vagy erőszakkal eltávolítani őket magunktól. Sári hitelensége súlyos megpróbáltatást hozott az életébe, és ő úgy gondolta, hogy megszabadulhat tőle, ha Hágárt elűzi. Az Úr azonban visszahozta ezt a tapasztalatot hozzá. Valószínűleg ez a tapasztalat Hágár hozzáállását is meglágyította. Mindenesetre a Szentírás szerint a két nő ezután 15–17 évig együtt élt.

Isten szövetségének megerősítése

Tizenhárom év telt el, és a Mózes első könyve 17:1-ben ezt olvassuk: „Amikor Ábrám kilencvenkilenc éves volt, az Úr megjelent Ábrámnak, és így szólt hozzá: Én vagyok a Mindenható Isten; járv előttem, és légy tökéletes.” Isten kijelentését, miszerint Ábrámnak „tökéletesnek” kell lennie, helyesebb lenne „teljesnek vagy igaznak” értelmezni. Ábrám a bukott és haldokló emberiség tagja volt, és a magatartás tökéletessége teljesen meghaladta képességeit. Mindazonáltal igaz lehetett az Úr előtt.

Ez minden Isten népének lehetséges, és az Úr számára ennél kevesebb nem elfogadható.

A 2–8. versekben Isten megismételte Ábrámnak a korábban kötött szövetséget, és kiegészítette annak egyes jellemzőit. Összhangban a nevekhez fűződő jelentések fontosságával az isteni terv kibontakozása kapcsán, az Úr megváltoztatta Ábrám nevét, amely „magasztos atya” jelentést hordozott, Ábrahámra, ami „sok nép atyja” jelentést hordoz. A szövetség eredeti kijelentése az ígéretes utódon keresztül áldást biztosított minden nemzetnek, de ezekben a versekben az Úr kiterjeszti ezt a gondolatot azzal az ígérettel, hogy Ábrahám „sok nemzet atyja” lesz, aki így áldottá válik. Az atya kifejezés életadót jelent, és ez volt Isten módja annak kifejtésére, hogy az áldás, amelyet a nemzetek Ábrahám utódján keresztül kapnak, az élet áldása lesz.

Pál apostol idézi ezt az ígéretet, és rámutat, hogy mindazok, akik „Ábrahám hitét” gyakorolják az Isten által neki tett ígéretekben, ezáltal jogosultak arra, hogy az ő „utódai” legyenek (Róma 4:16-18). Ezen utódok egy része földi, más része pedig mennyei lesz, de az a fontos igazság, amelyet Pál hangsúlyoz, az, hogy nem kell Ábrahám természetes leszármazottjának lenni ahhoz, hogy az ő utódai közé tartozunk.

„Királyok származnak belőled” – ígérte Isten Ábrahámnak (1Mózes 17:6). Századokkal később Izrael nemzetének királyai Ábrahám leszármazottjai voltak. Az ígéret fő beteljesülése azonban Ábrahám szellemi utódaihoz kapcsolódik – Jézushoz, a Főhöz, és az egyházhoz, az ő testéhez (; Galata 3:16,27-29; Kolossé 1:18). Jézus lesz a királyok

Királya, és egyháza ezer évig vele együtt fog uralkodni királyként. Jelenések 5:10; 20:6

A Mózes első könyve 17:8 azt mondja, hogy bár Ábrahám ekkor Kánaánban élt, „idegen” vagy vándor volt a földön. Ábrahám meghalt anélkül, hogy birtokolta volna azt a földet, amelyet Isten ígért neki; Izsák és Jákób sem birtokolta azt a földet. (Zsidók 11:8-10,13). Ábrahám földi utódai azonban birtokolni fogják a földet, amikor a feltámadásban új életre kelnek. Rendkívül fontos, hogy Isten Igéjének tanulmányozása során szem előtt tartsuk Isten örök perspektíváját, nehogy zavarba jussunk és tévedésbe essünk, amikor megpróbáljuk meghatározni, hogy egyes ígéretei hogyan teljesülnek be.

A körülmetélés – Isten szövetségének jele

A Mózes első könyve 17:10-14-ben Isten Ábrahámnak a körülmetéléssel kapcsolatos utasításait a köztük lévő „szövetség jeleként” adta. Pál a körülmetéléstről úgy beszél, mint a hit „jeléről”, amelyet Ábrahám már gyakorolt Isten és ígéretei iránt, és mindazok számára, akik ugyanazon a hit útján járnak. Róma 4:11,12

Az Újszövetségben a körülmetélés a szív egységességét és a szándék tisztaságát szimbolizálja. Ez nagyjából ugyanaz a gondolat, mint amit az Úr Ábrahámnak mondott, hogy „igaz” legyen. Bár Ábrahám szellemi utódai nem kötelesek a körülmetélés szó szerinti szertartását gyakorolni, arra intik őket, hogy metéljék körül a szívüket, és távolítsák el a test minden szennyeződését. Pál így írt: „A körülmetélés a szívben, a Lélekben és a -ben van, nem a betűben; akinek dicsérete nem az

emberektől, hanem Istentől származik.” „Ti pedig kézzel nem végzett körülmetéléssel vagytok körülmetélve, amikor Krisztus körülmetélésével levetkőztétek a test bűneinek testét.” Róma 2:29; Kolossé 2:11

Helyénvaló, hogy az Ábrahámval kötött, mindent átfogó szövetség jelképe a körülmetélés legyen. Ha figyelembe vesszük az Újszövetség magyarázatát arról, hogy mit jelent a körülmetélés, az azt jelenti, hogy senki sem részesülhet az Ábrahámval kötött szövetségben megígért áldásokban, kivéve ha szíve és szándéka tiszta az Úr előtt, és ha állandó hittel hisz az Ő ígéreteiben és törvényeinek igazságosságában.

Sárai nevének megváltoztatása

Visszatérve a Mózes első könyvének 17. fejezetéhez, a 15. és 16. versekben az Úr kinyilatkoztatja Ábrahámnak, hogy Sárai nevét Sárára kell változtatni – ami „nemesasszonyt” jelent, mivel ő lesz a királyok anyja. Pál apostol elmagyarázza, hogy az Úr miért tekinti Sárát a királyok anyjának, kijelentve, hogy azért, mert ő szimbolizálja azt a szövetséget, amely által Ábrahám szellemi magva fejlődik. Így Sára azoknak a királyoknak az anyja, akiknek Ábrahám a szimbolikus atyja. Ezek azok a királyok, akikről Pál azt mondja, hogy „az ígélet gyermekei”, akik ezer évig fognak uralkodni a föld minden nemzetségének áldására. Galata 4:22-31

Izsák ígérete

Ábrahám nagy hitet táplált Isten ígéretei iránt, de ez nem volt tökéletes hit. Időnként megingott, és az egyik ilyen alkalomról a Mózes első könyve 17:17,18

számol be. Annak ellenére, hogy Sára meddő volt, Ábrahámnak volt hite abban, amikor Isten először megígérte neki, hogy Sára fiút fog szülni neki, mert akkor még sokkal fiatalabb volt. Most azonban a meddőségén túl már kilencven éves is volt. Amikor az Úr ezúttal azt mondta neki, hogy Sára fiút fog szülni, Ábrahám „arccal a földre borult, és nevetett”.
17. vers

A szakaszból kitűnik, hogy Ábrahám szívében kételkedett abban, hogy ilyen dolog megtörténhet, és felállva a földről így könyörgött az Úrnak: „Ó, bárcsak Izmael élne előtted!” Úgy tűnik, hogy ennek a kérésnek az a gondolata volt, hogy ő legyen az ígélet magva. Isten biztosította Ábrahámot, hogy Izmael élni fog, és egy nagy nemzet atyja lesz; de ami az ígélet magját illeti, Sárának gyermeket kellett szülnie, akinek a neve Izsák lesz, és ő lesz az ígélet szövetségének örököse. 18–21. vers

A 21. vers szerint Izsák „a következő év ezen időpontjában” fog megszületni. Ez Ábrahám számára rendkívül fontos időbeli prófécia volt. Hosszú éveken át várt arra, hogy Isten beteljesítse az utódra vonatkozó ígéletét, ám ez idő alatt – egészen mostanáig – semmiféle jelzést nem kapott arra nézve, hogy még meddig kell folytatnia a várakozást. Isten hasonlóképpen próbára tette a legtöbb hívő hitét ezzel a várakozással. A tanítványok Jézus feltámadása után megkérdezték tőle: „Most visszaállítod-e Izráelnek a királyságot?” Jézus így válaszolt: „Nem a ti dolgotok tudni az időket és az időpontokat, amelyeket az Atya a saját hatalmába vett.” ApCsel 1:6,7

Gyakran, amikor közeledik a várt események ideje, az Úr felfedi a titkot szolgálóinak. Noé hosszú éveken

át dolgozott a bárka építésén, valószínűleg anélkül, hogy pontos elképzelése lett volna arról, mikor jön az özönvíz, de végül az Úr azt mondta: „Még hét nap.” (Mózes 1. könyve 7:4). Így most Ábrahámmal kapcsolatban is azt mondta az Úr: „Jövőre, ezen az időpontban.” Tekintettel arra, hogy Ábrahám szívében mit gondolt arról, hogy Sára aligha szülhet neki fiút, talán az Úr azért adta neki ezt a pontos információt, hogy megerősítse hitét.

A Mózes első könyve 17. fejezetének záró versei leírják, hogy Ábrahám gyorsan engedelmeskedett az Úr utasításainak a körülmetélés, a „szövetség jele” tekintetében. „Még aznap” – olvashatjuk a beszámolóban – elvégeztette a házában élő összes férfi körülmetélését, beleértve saját magát és fiát, Izmaelt is (23–27. versek). A Szentírásban számos bizonyíték található arra, hogy az Úr nagyra értékeli a gyors engedelmességet. Ábrahám esetében ez a gyorsaság azt is jelzi, hogy helyreállt a hite Isten Sárával kapcsolatos ígéretében, és hogy minden részletben teljesíteni akarta a szövetségben rá háruló kötelezettségeket.

Isten megjelenik Ábrahám előtt

Mamre egy amorita volt, aki korábban csatlakozott Ábrahámmal, amikor az megmentette unokaöccsét, Lótót (1Mózes 14:13). Az 1Mózes 18:1-ben a „Mamre síksága” kifejezés nyilvánvalóan azokat a síkságokat jelenti, amelyek Mamréhez tartoztak, hiszen Ábrahám csupán idegen volt abban a földben. Úgy tűnik azonban, hogy baráti viszonyban volt sok kánaánitával, például Mamréval és másokkal.

„Az Úr megjelent” Ábrahám előtt – áll a szövegben – , ám később kiderül, hogy ez a megjelenés valójában „három férfi” látogatása volt, akik az Úr hírvivőiként szolgáltak (2. vers). Ez a kifejezőmód a Bibliában gyakran előfordul, amikor az Úrnak az emberiséggel való kapcsolatáról van szó . Egyetlen ember sem láthatja Istent és maradhat életben (2Mózes 33:20). Amikor azonban elküldi hírnökeit, elvárja, hogy azok, akiket meglátogatnak, méltósággal bánjanak velük, és figyelembe vegyék az általuk átadott üzenetet.

Ezek a „három férfi”, akik meglátogatták Ábrahámot, angyalok voltak – vagyis szellemi lények –, akik anyagi formát öltöttek, hogy szabadon beszélgethessenek a pátriárkával. Az Újszövetségben Pál apostol így utal rájuk, és ebből következően Ábrahám vendégszeretetét példaként említi, amelyet érdemes utánozni. „Ne felejtsetek el a vendégszeretetet” – írja –, „mert ezáltal egyesek tudtukon kívül angyalokat fogadtak be.” Zsidók 13:2

Ábrahám vendégszeretete

Ahhoz, hogy megértsük Ábrahám nagy vágyát, hogy váratlan vendégei otthon érezzék magukat, bele kell helyezkednünk Ábrahám helyzetébe. Nem mintha egy forgalmas városi főútvonalon élt volna, ahol naponta több ezer ember halad el. Ehelyett a „síkságon” élt, egy sátorban. Elég valószínű, hogy napok teltek el anélkül, hogy egyetlen idegen is elhaladt volna a sátra mellett. Most pedig hárman érkeztek, és minden jel arra mutatott, hogy igen fontos emberekről van szó.

Ábrahám szemében ez egy különleges esemény volt, és arra törekedett, hogy a lehető legtöbbet hozza ki belőle. Ábrahám maga is fontos ember volt

abban a részében a világnak, és hozzácsokolt ahhoz, hogy utasításokat adjon, amikor valamit el akart intézni. Utasítást adott Sárának, hogy segítsen ételt készíteni ezeknek a kivételes vendégeknek. Ugyanez vonatkozik Lázárra (), a fiatalemberre, akit arra utasított, hogy vágjon le egy fiatal borjút, és készítse elő étkezésre. Mózes első könyve 18:6,7

Ábrahám bizonyos mértékű izgalmat mutatott a három férfi látogatása miatt, mert a beszámoló szerint „futott a csordához”, és személyesen választott ki egy borjút, amelyről tudta, hogy puha lesz az étkezéshez. Az Úrtól érkező látogatások az Ő megbízott hírvivőin keresztül nem voltak újdonság Ábrahám számára. Míg Pál apostol azt magyarázza, hogy „tudta nélkül angyalokat fogadott”, nagyon is lehetséges, hogy ő ezeket a három férfit többnek látta, mint amit azok elárultak magukról. Mindenesetre kedves és vendégszerető házigazdának bizonyult, és úgy tűnik, Sára is szívesen együttműködött vele.

Az üzenet Sárának

Ábrahám állva maradt, míg vendégei ettek, így szolgálai szerepet vállalva (1Mózes 18:8). Miközben ettek, a három férfi Sára hollétéről érdeklődött. Bár Sára segített az étel elkészítésében, eddig nyilvánvalóan elrejtőzött. Ekkor a látogatók szóvivője így szólt Ábrahámhoz: „Bizony, visszatérek hozzád az élet idejében; és íme, feleséged, Sára fiút fog szülni.” 10. vers

Nyilvánvalóan a sátor nem volt messze attól a helytől, ahol a férfiak ettek, mert Sára meghallotta ezt a bejelentést, és „magában nevetett”, vagy ahogy mi mondanánk, „magában kuncogott”. Az

angyal azonban tudta, hogy nevetett, és amikor később erre utalt, Sára tagadta, de az angyal azt mondta: „Nem, hanem neveltél.” 12–15. vers

„Van-e valami, ami túl nehéz lenne az Úrnak?” Ez a történet gyakorlati tanulsága számunkra. Ez nagy jelentőséggel bír Isten tervének megvalósulása szempontjából. Talán az egyik oka annak, hogy az Úr megengedte Ábrahámnak és Sárának, hogy ilyen öregek legyenek Izsák születése előtt, éppen az volt, hogy bebizonyítsa: ő, és nem ők felelősek minden ígéretének beteljesüléséért.

A mai egyházi élet, és az elmúlt évszázadok során is, tévesen azt hitte, hogy Isten földi terveinek sikeressége az ember erőfeszítéseitől függ. Mindannyian örülnünk kell annak, hogy ez nem így van, és hogy az Ő terve, miszerint Ábrahám magván keresztül megáldja a föld minden nemzetségét, biztosan megvalósul. Ez biztos, minden ellenkezőnek tűnő körülmény ellenére. Ez az a „reménység, amely a lelkünk horgonya, biztos és szilárd”. Zsidók 6:19

Isten próbára teszi Ábrahámot

Az Úr bizalmába fogadja szolgáit azokban a kérdésekben, amelyek rájuk és azokra vonatkoznak, akik iránt különösen érdeklődnek. Általánosságban elmondható, hogy az igazsággal megvilágosodott Isten népének az egész emberiség iránt kell érdeklődnie. Ábrahám szellemével kell rendelkezniük, és lelkesedést kell tanúsítaniuk Isten terve iránt – az iránt a terv iránt, amely szerint Ábrahám magván keresztül a föld minden nemzetsége megáldatik.

Az Úr elhatározta, hogy elpusztítja Sodomát a város szörnyű gonzsága miatt. Ugyanakkor ezt az alkalmat arra használta fel, hogy próbára tegye Ábrahám törődését a város lakóival, és különösen a saját rokonai – az ott élő Lót és családja – iránti aggodalmát. „Elrejttem-e Ábrahám előtt azt, amit tenni szándékozom?” – kérdezte az Úr. „Hiszen Ábrahám bizonyára nagy és hatalmas nemzetté válik, és a föld minden nemzete áldott lesz benne.” Mózes első könyve 18:17–18

Ebben a szakaszban érdekes példát kapunk arra, hogy Isten hogyan veszi figyelembe szolgálinak szellemi korlátait, hogy azok megérthessék az Ő nézőpontját. Átfogalmazva Isten Ábrahámhoz intézett kijelentését, az azt sugallja, hogy hallott egy jelentést arról, hogy Sodoma és Gomorra lakói nagyon gonoszak, ezért lejött, hogy kivizsgálja a dolgot. Ha olyan gonoszak voltak, amilyenek a jelentés leírta őket, akkor biztosan elpusztította volna őket. Természetesen a világegyetem Teremtőjének és a menny és a föld Istenének nem kellett személyesen ellátogatnia a földre, hogy megszerezze a szükséges információkat. Ez egyszerűen csak az ő módszere volt arra, hogy Ábrahám megértési szintjén beszéljen.

Ábrahám közbenjár

Ábrahám nyilvánvalóan megértette, hogy az Úr Sodoma és Gomorra lehetséges elpusztítását fontolgatta. Őszintén könyörgött az Úrnak, hogy kímélje meg a várost, különösen, ha kiderül, hogy van benne néhány igaz lélek. Ábrahám először azt kérdezte, hogy megkímélik-e a várost, ha ötven igaz lelket találnak benne. Amikor tovább csökkentette a

számot, lehetséges, hogy Lót és családja járt a fejében. Mózes első könyve 18:23-32

Az Úr türelmét mutatta Ábrahám iránt, és hajlandóságát az irgalomra azzal, hogy teljesítette kérését, még akkor is, amikor Ábrahám egyre csökkentette a számot. Végül kiderült, hogy még a szükséges tíz igaz ember sem volt, ezért a városokat elpusztították. Mózes első könyve 19:24,25

Ez egy fontos kérdést vet fel Istennek a föld minden nemzete megáldására vonatkozó ígéretével kapcsolatban. Jézus azt jelzi, hogy nem tettek erőfeszítéseket Sodoma és Gomorra bűnbánatának előidézésére. Ha tettek volna, magyarázta Jézus, akkor azok megmaradtak volna, és nem pusztultak volna el. (Máté 11:23,24). A legfontosabb azonban az, hogy Jézus azt is elmagyarázta, hogy az ítélet napjának időszakában lehetőséget kapnak a bűnbánatra, az életmódjuk megváltoztatására és az élet elnyerésére. Így egyértelmű példát látunk arra, hogy a világ többi részével együtt őket is megemlékeznek róluk, összhangban azzal az ígérettel, amelyet Ábrahámnak tettek, hogy az ő magvából a föld minden nemzetsége megáldatik. Milyen nagyon várjuk ennek és Isten minden más, az emberi teremtményeinek tett ígéretének hamarosan bekövetkező beteljesülését!